

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

ACTUAL PROBLEMS OF THE MONETARY AND CREDIT MARKET OF UKRAINE

У статті розглянуто основні проблеми грошово-кредитного ринку України. Проаналізовано таку його складову частину, як грошова база, яка включає запаси готівки та суму коштів у резервах комерційних банків. Досліджено роль кредитних і депозитних ресурсів у функціонуванні фінансового ринку країни. Проаналізовано обсяги виданих кредитних та депозитних ресурсів на фінансовому ринку України, динаміку грошової бази України та динаміку облікової ставки України у 2014–2018 рр., систематизовано наявні проблеми функціонування ринку України: низький рівень довіри інвесторів та кредиторів до банківської системи взагалі; нестабільний рівень розвитку валютного ринку, де відбувається перевищення доларизації активів банківської системи, відбулося виведення капіталу за кордон; повільне збільшення міжнародних резервів; значне скорочення кількості українських банків, результатом чого на території України стало зростання рівня безробіття. Обґрунтовано основні напрями підвищення ефективності діяльності грошово-кредитного ринку.

Ключові слова: грошово-кредитний ринок, кредитні і депозитні ресурси, Національний банк України, грошова база, комерційні банки, облікова ставка.

В статье рассмотрены основные проблемы денежно-кредитного рынка Укра-

ины. Проанализирована такая его составляющая, как денежная база, которая включает запасы наличности и сумму средств в резервах коммерческих банков. Исследована роль кредитных и депозитных ресурсов в функционировании финансового рынка страны. Проанализированы объемы выданных кредитных и депозитных ресурсов на финансовом рынке Украины, динамика денежной базы Украины и динамика учетной ставки Украины в 2014–2018 гг., Систематизированы имеющиеся проблемы функционирования рынка Украины: низкий уровень доверия инвесторов и кредиторов к банковской системе вообще; нестабильный уровень развития валютного рынка, где происходит превышение долларизации активов банковской системы, имеет место вывод капитала за рубеж; медленное увеличение международных резервов; значительное сокращение количества украинских банков, результатом чего на территории Украины стал рост уровня безработицы. Обоснованы основные направления повышения эффективности деятельности денежно-кредитного рынка.

Ключевые слова: денежно-кредитный рынок, кредитные и депозитные ресурсы, Национальный банк Украины, денежная база, коммерческие банки, учетная ставка.

УДК 336.774

Григораш Т.Ф.

старший викладач кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів
Університет митної справи та фінансів

Фоменко В.К.

студентка

Університет митної справи та фінансів

Пушечнікова А.О.

студентка

Університет митної справи та фінансів

The main problems of the monetary and credit market of Ukraine are considered in the article. A monetary base as a component of it is analyzed, it includes cash reserves and the amount of funds in the reserves of commercial banks. The role of credit and deposit resources in the functioning of the financial market of the country is researched. The monetary base in Ukraine includes the following main components: cash, issued in circulation; transferable deposits of other deposit-taking corporations and transferable deposits of other sectors of the economy. The commercial banks play a leading role in providing the financial resources of economy. In this case, their role is not limited to quantitative parameters. The loan volume of issued credit and deposit resources in the financial market of Ukraine, the dynamics of the monetary base of Ukraine and the dynamics of the Ukraine's interest rate in 2014-2018 are analyzed, the existing problems of functioning of the Ukrainian market are systematized. They are: low level of trust of investors and creditors to the banking system in general, the unstable level of development of the foreign exchange market, where an excess of dollarization of banking system takes place, a slow increase in international reserves, a significant reduction in the number of Ukrainian banks, promoted to increase unemployment in Ukraine. The basic directions of increasing the efficiency of activity of the monetary-credit market are substantiated. There is no enough temporarily free financial resources to meet all the needs on the money and credit market of the Ukrainian economy, since the volume of deposits is much smaller than the loans provided, which stimulates financial and credit institutions to attract financial resources not only from owners of temporarily free funds (deposits) but also in financial institutions outside the country. It has been determined that in order to stabilize the effective functioning of the banking system and the development of the monetary and credit market, it is necessary to increase the level of capitalization of the banking system, which will significantly increase the credibility of banks and the system as a whole.

Key words: money market, credit and deposit resources, National Bank of Ukraine, money base, commercial banks, discount rate.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання нестача фінансових ресурсів не лише є перепорою у задоволенні фінансових потреб фізичних та юридичних осіб у позиковому капіталі, але й гальмує інноваційний розвиток національної економіки, скорочує можливості до розширення наявних суб'єктів підприємницької діяльності та знижує кредитний рейтинг країни загалом. У зв'язку з цим виникає необхідність глибокого аналізу ефективності функціонування грошово-кредитного ринку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні теоретико-методологічні та практичні аспекти функціонування грошово-кредитного ринку наведені у роботах вітчизняних та зарубіжних учених, таких як Б.П. Адамик, О.Ю. Швець, В.Д. Базилевич, Л.О. Баластрик, О.І. Баранов-

ський, А.П. Данилевич, Н.С. Островська та інші. Водночас невирішеною залишається низка проблем його розвитку. Це зумовило вибір теми та мету дослідження.

Постановка завдання. Обґрунтувати сутність та складники грошово-кредитного ринку України, провести аналіз статистичних даних щодо темпів його розвитку, систематизувати наявні проблеми функціонування ринку України та запропонувати напрями їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Складовою частиною дослідження грошової системи є аналіз грошового ринку. Розглянемо підходи до визначення поняття «грошовий ринок».

Грошовий ринок – це особливий сектор ринку, на якому здійснюються купівля і продаж грошей, формується попит, пропозиція і ціна на цей товар.

Він є невід'ємною складовою частиною сучасних товарно-грошових відносин. Суб'єктами грошового ринку є юридичні та фізичні особи, які здійснюють операції купівлі-продажу грошей. Але серед них слід виокремити, з одного боку, домашні господарства, а з іншого – фірми. Перші – головний власник тимчасово вільних коштів, другі – позичальники цих коштів [3].

Грошовий ринок виступає підсистемою фінансового ринку загалом, він функціонально пов'язаний з інвестиційним ринком, товарним ринком, ринком цінних паперів та ринком кредитних ресурсів [2].

Грошово-кредитний ринок відіграє особливу роль у діяльності фінансового ринку. На ньому можна отримати кредит за декілька днів, що є важливою перевагою для функціонування фінансової системи України. Основним суб'єктом грошово-кредитного ринку є комерційні банки, які забезпечують раціональне використання фінансових ресурсів у країні.

Комерційні банки відіграють провідну роль у концентрації та забезпеченні раціонального використання фінансових ресурсів. У банках розміщується переважна частина фінансових ресурсів суспільства. По-перше, це власні кредитні ресурси банків, по-друге, залучені на позикових засадах ресурси, по-третє, розміщені в них кошти суб'єктів господарювання, фізичних осіб та держави. У зв'язку з цим саме комерційні банки віді-

грають провідну роль у забезпеченні потреб економіки у фінансових ресурсах. При цьому їхня роль не обмежується тільки кількісними параметрами, хоча вони й забезпечують концентрацію значних розрізнених коштів [9].

Головна властивість комерційних банків полягає в їх унікальній можливості забезпечення трансформації тимчасово вільних фінансових ресурсів у кредитні ресурси, що спрямовуються на розвиток економіки. Тимчасово вільні фінансові ресурси акумулюються у вигляді депозитів і перетворюються на кредитні ресурси для суб'єктів господарювання [9].

Динаміка обсягу кредитів та депозитів в Україні у 2014-2018 рр. наведена в табл. 1.

За даними табл. 1 можна дійти висновку, що протягом досліджуваного періоду обсяг наданих кредитів збільшився на 52 464 млн. грн. (5,1%) за зростання обсягу депозитів на 257 874 тис. грн. (38,2%).

Аналізуючи наведені дані, можна дійти висновку, що на грошово-кредитному ринку не вистачає тимчасово вільних фінансових ресурсів для задоволення всіх потреб економіки України, адже обсяг депозитів значно менший від наданих кредитів, що стимулює фінансово-кредитні установи до залучення фінансових ресурсів не лише у власників тимчасово вільних коштів (депозитів), але й у фінансових інституціях за межами країни. Проте абсолютний приріст депозитів за весь аналізований період перевищує приріст кредитів на 205 410 тис. грн., що відображено на рис. 1.

Таблиця 1

Обсяги виданих кредитних та депозитних ресурсів на фінансовому ринку України у 2014-2018 рр., млн. грн.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	Відхилення (+, -)	
						Абсолютне, млн. грн	Темп приросту, %
Обсяг кредитів, млн. грн	1 020 667	981 627	998 682	1 016 657	1 073 131	52 464	5,1%
Обсяг депозитів, млн. грн	675 093	716 728	793 475	898 844	932 967	257 874	38,2%

Джерело: складено авторами за [8]

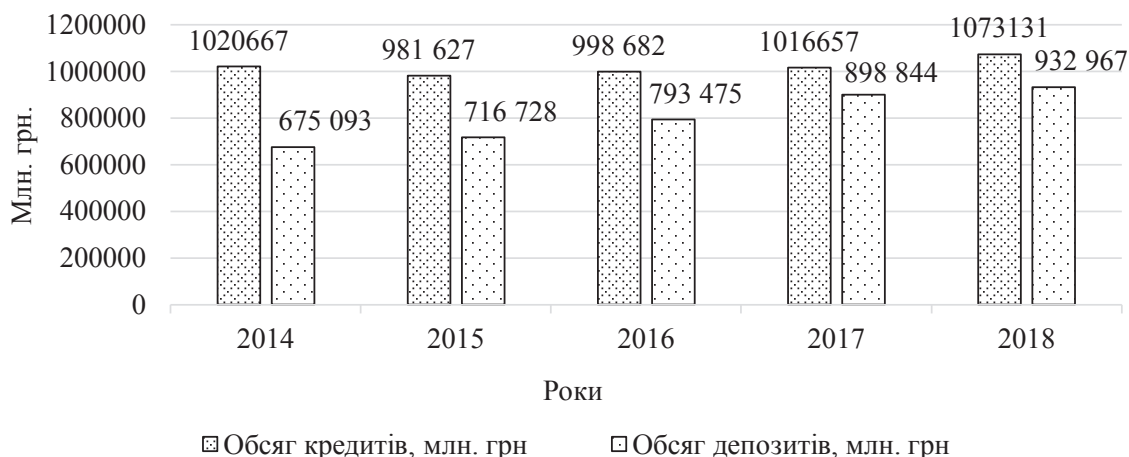


Рис. 1. Динаміка обсягу виданих кредитів та депозитів на фінансовому ринку України у 2014-2018 рр., млн. грн.

Джерело: складено авторами за [8]

Одним із ключових елементів грошово-кредитного ринку є грошова база.

Грошова база (базові гроші) – самостійний компонент грошової маси, який характеризує величину коштів, що надійшли в систему комерційних банків. Є два показники грошової бази: грошова база у вузькому розумінні – включає готівку в обігу, яка випущена центральним банком країни, без урахування готівки у сховищах центрального банку країни; грошова база у широкому розумінні – включає готівку в обігу та кореспондентські рахунки й обов'язкові резерви комерційних банків у центральному банку країни (усі готівкові кошти у національній валюті) [5].

Грошова база в Україні включає такі основні складники: готівкові кошти, випущені в обіг; переказні депозити інших депозитних корпорацій та переказні депозити інших секторів економіки, динаміку яких наведено в табл. 2.

За даними табл. 2 можна дійти висновку, що протягом досліджуваного періоду грошова база збільшилася на 102604 млн. грн. з 333194 млн. грн у 2014 році до 435798 млн. грн у 2018 році, що становить 30,8%. Дані показують, що грошова база України з кожним роком поступово збільшує свої потенційні можливості та випускає в обіг все більше і більше готівкових коштів, що можна також

побачити на рис. 2. Таке зростання грошової бази можна пов'язати з емісією гривні, яка була реалізована під викуп іноземної валюти на міжбанківському ринку [6], адже обсяг депозитів протягом 2014-2018 рр. становить невелику частку у загальному обсязі грошової бази, і тому не має значного впливу на коливання грошей.

За даними рис. 2 можна дійти висновку, що ситуація з грошовим сектором в країні дещо покращилась, адже з позиції реалізації грошово-кредитної політики грошова база – це консолідує показник резервних грошей банківської системи, на основі якого через грошовий мультиплікатор формується пропозиція грошей [4]. Проте для стабілізації ефективної діяльності банківської системи та розвитку грошово-кредитного ринку необхідне зростання рівня капіталізації банківської системи, що значно підвищить довіру до банків і системи загалом.

У Національного банку України досить великий спектр повноважень, до якого входить розроблення та регулювання грошово-кредитної політики за допомогою певного набору інструментів. Одним із основних інструментів регулювання є облікова ставка, рівень якої загалом впливає на пропозицію грошей. Динаміку коливання цього показника регулювання наведено у табл. 3.

Таблиця 2

Грошова база України у 2014-2018 рр., млн. грн

Рік	Грошова база (всього)	у тому числі		
		Готівкові кошти, випущені в обіг	Переказні депозити інших депозитних корпорацій	Переказні депозити інших секторів економіки
2014	333 194	304 811	27 489	894
2015	336 000	308 237	27 699	63
2016	381 575	341 059	40 504	12
2017	399 057	361 544	37 490	23
2018	435 798	400 119	35 650	29

Джерело: складено авторами за [8].

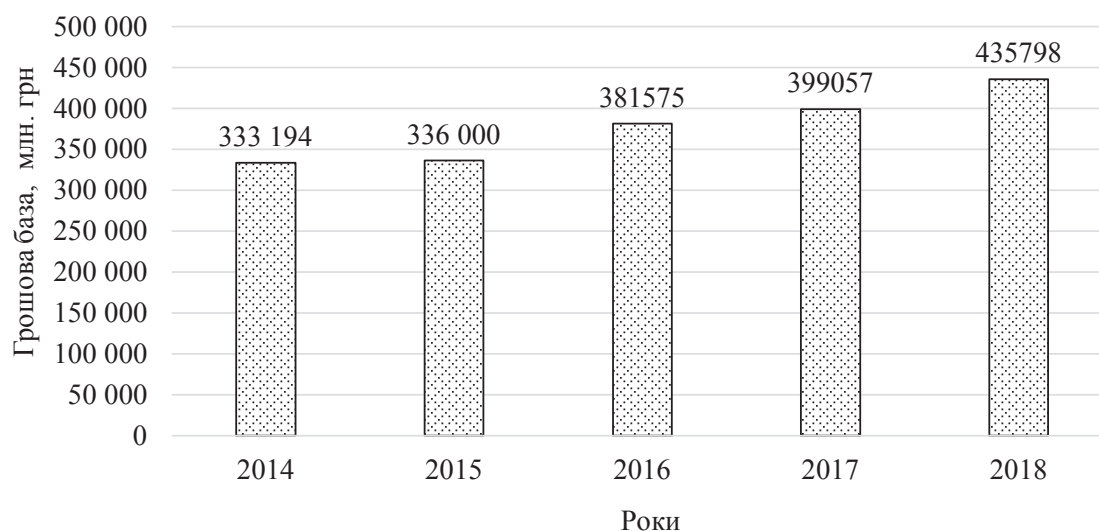


Рис. 2. Динаміка грошової бази України у 2014-2018 рр.

Джерело: складено авторами за [8]

Таблиця 3
Динаміка облікової ставки України
у 2014-2018 рр.

Період	Облікова ставка	Відхилення (+/-)
2014	14,0	7,5
2015	22,0	8,0
2016	14,0	-8,0
2017	14,5	0,5
2018	18,0	3,5

Джерело: складено авторами за [8]

За даними табл. 3 можна дійти висновку, що у 2015 році облікова ставка досягла найвищого значення, становлячи 22%, що на 7,5% перевищує показник 2014 року. У 2016 році почалася робота над стабілізацією економічної ситуації в Україні, що сприяло зниженню облікової ставки НБУ на 8%. Її зміна впливає на вартість наданих кредитів, які спочатку отримують комерційні банки, а надалі їх оплачує потенційний клієнт. Таким чином, чим вища ставка НБУ, тим менше людей може собі дозволити користування послугами кредитування.

На основі вищезазначених даних було зображено на рис. 3 нерівномірні коливання облікової ставки, які відбулися у 2014-2018 роках.

Далі проаналізуємо проблеми, які мають місце на грошово-кредитному ринку України.

По-перше, це низький рівень довіри інвесторів та кредиторів до банківської системи взагалі, через що банк не може залучити додатковий капітал в обіг на фінансовому ринку України.

По-друге, нестабільний рівень розвитку валютного ринку, де відбувається перевищення доларизації активів банківської системи.

По-третє, протягом аналізованого періоду в Україні відбулося виведення капіталу за кордон.

До проблем також відносять і такі:

- повільне збільшення міжнародних резервів;

– значне скорочення кількості українських банків, результатом чого на території України стало зростання рівня безробіття [1].

За часи незалежності в Україні мали місце багато проблем у грошово-кредитній сфері, що здійснювало безпосередній вплив на економіку нашої країни. Тому необхідність дослідження показників грошово-кредитного ринку і розроблення певних заходів щодо приведення їх до норми, за якої в країні почне покращуватися ситуація, не викликає сумнівів.

Щодо зазначених проблем пропонуються такі напрями для їх вирішення:

- розробити заходи щодо зниження валютних ризиків банків;

- вирішення питання реструктуризації кредитів, оздоровлення фінансової системи через державну підтримку та підтримку з боку власників фінансових установ;

- відновлення довіри населення до банківської системи;

- впровадження механізмів конвертації депозитів в акції банків;

- врегулювання питання продажу передачі проблемних активів через формування законодавчої бази діяльності установ, основною функцією яких буде робота із проблемними активами;

- контролювати грошову емісію і тримати її значення в межах норми;

- моніторинг діяльності фінансових установ з боку регуляторів задля своєчасного виявлення проблемних питань у поточній роботі фінансових установ та своєчасне реагування на загрози;

- посилення системи захисту прав інвесторів і споживачів шляхом упровадження відповідної законодавчої бази,

- поступово знизити рівень облікової ставки, щоб збільшити кількість наданих кредитів;

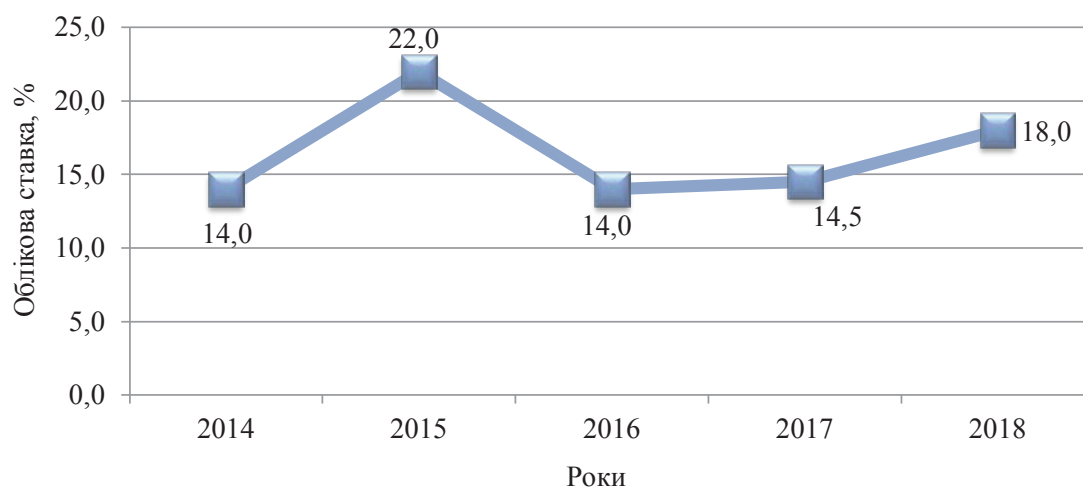


Рис. 3. Динаміка облікової ставки у 2014-2018 рр.

Джерело: складено авторами за [8]

- рефінансування фінансового сектору з контролем використання наданих коштів в окремих випадках участі держави в капіталах банків;
- санація або ж ліквідація неплатоспроможних банківських установ;
- стабілізація, яка потребує забезпечення функціонування системи ефективного нагляду, спрямованого на попередження виникнення загроз;
- створення державного банку розвитку, через який можна спрямувати потоки державних коштів для підтримки пріоритетних інвестиційних та інноваційних проектів, забезпечити доступ суб'єктів господарювання до довгострокових кредитних ресурсів, що в свою чергу стимулюватиме розвиток експортного потенціалу,
- стимулювати банки до інноваційного та інвестиційного кредитування [6].

Висновки з проведеного дослідження.

У статті обґрунтовано сутність та складові частини грошово-кредитного ринку України, проведено аналіз темпів його розвитку, систематизовано наявні проблеми функціонування ринку в Україні та запропоновано напрями їх вирішення. Дослідження динаміки обсягу наданих кредитів та депозитів показало, що державі не вистачає тимчасово вільних фінансових ресурсів для задоволення всіх потреб ринкової економіки України, оскільки обсяг депозитів значно поступається обсягу наданих кредитів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гладких, Д.М. Актуальні проблеми реалізації грошово-кредитної політики в Україні та основні напрями їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. №14. С. 56-60.
2. Бандурка О. М., Глущенко В. В., Глущенко А.С. Гроші та кредит. Львів : Магнолія, 2014. 368 с.
3. Колодізеєв О.М., Колесніченко В.Ф. Гроші і кредит. Київ : Видавництво Знання 2010. 613 с.
4. Кремень В.М. Кремень О.І. Фінансова статистика: Навчальний посібник Київ: Центр учбової літератури, 2014. 368 с.
5. Оголь Д.О. Вплив грошово-кредитної політики на економічне зростання України : дис... канд. економ. наук 08.00.08. Суми, 2016. 285 с.

6. Коніна М., Реха К., Янковський В. Сучасний стан фінансового ринку України та шляхи його вдосконалення. *Економічний дискурс*. 2016. Вип. 2. С. 183-192.

7. Міністерство фінансів України URL: <https://minfin.com.ua> (дата звернення: 15.05.2019).

8. Національний банк України URL: <http://www.bank.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2019).

9. Гарбар Ж.В. Фінансовий ринок : монографія. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2015. 455 с.

REFERENCES

1. Ghladykh, D.M. (2017) Aktualjni problemy realizacii ghroshovo-kredytnoji polityky v Ukraini ta osnovni naprjamy jikh vyrishennja [Actual problems of realization of monetary policy in Ukraine and the main directions of their decision]. *The Scientific bulletin of the Uzhhorod national university* (electronic journal), vol. 14, pp. 56-60. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2017_14%281%29__13 (accessed 15 May 2019).
2. Bandurka O.M., Glushchenko V.V., Glushchenko A.S. (2014) Ghroshi ta kredyt [Money and credit]. Lviv: Magnolia (in Ukrainian).
3. Kolodizev O.M., Kolesnichenko V.F. (2010) Ghroshi i kredyt [Money and credit]. Kiev: Knowledge (in Ukrainian).
4. Kremenj V.M., Kremenj O.I. (2014) Finansova statystyka: Navchalnyj posibnyk [Financial statistics: Textbook]. Kiev: Center for Uchitova Literature (in Ukrainian).
5. Ogol D.O. (2016) Vplyv ghroshovo-kredytnoji polityky na ekonomichne zrostannja Ukrainy [Influence of monetary policy on economic growth of Ukraine] (PhD Thesis), Sumy. (in Ukrainian).
6. Konina M., Rekha K., Jankovsijkyj V. (2016) Sychasnyj stan finansovogho rynku ukrainy ta shljakhy jogho vdoskonalennja [The current state of the financial market of Ukraine and ways of its improvement]. *Economic discourse* (electronic journal), vol. 2, pp. 183-192. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ed_2016_2_22 (accessed 15 May 2019).
7. Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <https://minfin.com.ua> (accessed 15 May 2019)
8. Website of the National Bank of Ukraine. Available at: <http://www.bank.gov.ua> (accessed 15 May 2019).
9. Garbar Zh.V. (2015) *Finansovyj rynek* : monohrafija [Financial market: monograph]. Kiev: Kyiv National University of Trade and Economics (in Ukrainian).

Hryhorash TetyanaSenior Lecturer at Department of State, Local and Corporate Finance
University of Customs and Finance**Fomenko Veronika**

Student

University of Customs and Finance

Pushechnykova Anastasiya

Student

University of Customs and Finance

ACTUAL PROBLEMS OF THE MONETARY AND CREDIT MARKET OF UKRAINE

The purpose of the article. In the current context of economic activity, the lack of financial resources is not only an obstacle to satisfying the financial needs of individuals and legal entities in debt, but it inhibits the innovative development of the national economy, reduces the opportunities for expansion of existing business entities and reduces the credit rating of all the country. In connection with this, there is a need for making a deep analysis of the efficiency of the performance of monetary market of Ukraine.

Methodology. The following methods of research are used in the article: monographic method – for studying the opinion of Ukrainian and foreign economists on the interpretation of the concept of money market, general scientific methods of empirical and theoretical research, in particular: analysis and synthesis – to detail the subject of research and study its functional and structural components, systemic analysis – to study the effectiveness of the functioning of the money market as a set of constituent, forming a system, graphical method – for the construction of tables, analytical x illustrative charts and graphs.

Results. The main problems of the monetary and credit market of Ukraine are considered in the paper. The component of it as a monetary base, which includes cash reserves and the amount of funds in the reserves of commercial banks is analyzed in the paper. The role of credit and deposit resources in the financial market dynamics of the country is researched. The basic directions to increase of efficiency of activity of the monetary-credit market are substantiated.

The money market is a special sector of the market where money is bought and sold, and the demand, supply and price of this product are formed. It is an integral part of modern commodity-money relations. The subjects of the money market are legal entities and individuals who carry out transactions of sale and purchase of money. But among them it should be distinguished, on the one hand, households, and on the other hand – firms. The first is the main holder of temporarily free funds, the second – the borrowers of these funds.

Practical implications. It has been determined that there is no enough temporarily free financial resources to meet all the needs of the Ukrainian economy in the money and credit market, since the volume of deposits is much smaller than the granted loans, which stimulates financial and credit institutions to attract financial resources not only from owners of temporarily free funds (deposits), but also in financial institutions outside the country.

Value/originality. The practical value of the work consists in determining the main problems of functioning of the monetary and credit market and Ukraine and developing the main directions of improving the efficiency of the monetary market.